

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Беш жилдик

Иккинчи жилд

ҚИРОЛ ЛИР

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР

Лир — Британия қироли.

Француз қироли.

Бургунд герцоги.

Корнуэль герцоги.

Альбан герцоги.

Граф Кент.

Граф Глостер.

Эдгар — Глостернинг ўғли.

Эдмунд — Глостернинг никоҳсиз хотинидан бўлган ўғли.

Куран — сарой аъёнларидан бири.

Кекса — Глостер хизматидаги ижарачи.

Табиб.

Сарой масхарабози.

Освальд — Гонерильянинг саройида эшик оғаси.

Эдмунд қўл остидаги бир офицер.

Корделия атрофидаги аъёнлардан бир оқсуяк.

Худайчи.

Корнуэль герцогининг хизматкорлари..

Гонерилья —

Регана —

Корделия —

} Лирнинг қизлари..

Лир аъёнларидан рицарлар, лашкарбошилар, чопарлар, ҳарбийлар, сарой кишилари, хизматкорлар.

I ПАРДА

БИРИНЧИ САХНА

Қирол Лирнинг саройида тахт залы.

Кент, Глостер, Эдмунд кириб келади.

Кент

Менга аввал шундай туюлган эдики, қирол герцог Корнуэлга қараганда, герцог Альбанига кўпроқ майл кўрсатмоқда деб.

Глостер

Ҳаммамизга ҳам шундай туюлган эди. Аммо энди, қироллик тақсим қилинар чоғда, қирол бу икки герцогдан қайси бирини ортиқ кўрганини аниқлаш мумкин бўлмай қолди. Уртадаги текисликка шунчалик риоя қилинганки, ҳар иккови ҳам бундан ўбдонроқ бўлакни танлаб ололмас эди.

Кент

Бу сизнинг ўғлингизми, жаноб?

Глостер

Мен бунинг тарбиясини ўз усгимга олганман, жаноб. Менга шу тўғрида гапиравериб кўл қизаришга тўғри келган, аммо энди чиниқиб кетдим.

Г л о с т е р

Боки йўқ, аммо бунинг онаси менга жуда яхши тушунар эди: шу тушуниши сабабидан ҳам унинг қорни дўмпайиб қолди. Демак, у ўз ётоғида эрга эга бўлишдан илгари, бешикда ўғилга эга бўлиб қолди. Бу ҳодисада андаккина гуноҳнинг ҳиди бурқсиганини сезгандирсиз?

К е н т

Модомики ўртада шундай жонон бир мева пайдо бўлган экан, ўша гуноҳ содир бўлгани учун қитти қайғирмайман.

Г л о с т е р

Аммо менинг бундан бир ёш катта бошқа ўғлим ҳам бор, у тамоман қонуний, лекин унинг қонунийлиги кўз ўнгимда бўлган қадрий бунга нисбатан баландроқ қилмайди. Гарчи бу маккор ёруғ дунёга ҳали чақирилмасдан бурун, бир оз беадаблик билан шошилиб келган бўлса ҳам, онагинаси гўзал нарса эди. Биз бунни каттакон ҳузур-ҳаловатлар билан тайёр қилганмиз: шунинг учун ҳам бу қасангини ўғлим деб иқрор қилишга мажбурман. Эдмунд! Сен бу олижаноб арбобнинг ким эканликларини биласанми?

Э д м у н д

Йўқ, жаноб.

Г л о с т е р

Бу киши — лорд Кент, ёдингда тут, бу киши менинг энг қадрли дўстим бўлади.

Э д м у н д

Мен жаноб олийларнинг хизматларига доим тайёр-

Эдмунд

Жаноб, мен муҳаббатингизга сазовор бўлиш учун тиришаман.

Глостер

Бу чет элларда тўққиз йил юриб келди, яқинда яна жўнайди. Қирол шу томонга келмоқда.

Фанфарлар

Лир, Корнуэль, Альбани, Гонерилья, Регана, Корделия ва аъёнлар чиқиб келадилар: уларнинг орқасидан Лирнинг тожини келтирмоқдалар.

Лир

Француз қироли, Бургунд герцоги,
Марҳамат қилсинлар, чақир, Глостер.

Глостер

Хўп, подшоҳим.

Глостер билан Эдмунд чиқиб кетадилар.

Лир

Ҳалигача яширин тутган андишамизни
Очмоқчимиз. Қани менга картани беринг!
Билиб қўйинг: уч тақсимга барабар бўлдик
Биз ҳукмрон бўлиб турган шу қиролликни,
Шу қариган елкамиздан давлат ташвишин
Улоқтириб ташламоққа айладик қарор.
Улим томон оғир юксиз судралиш учун
Барчасини ёш кучларга топширмоқчимиз.
Альбани, сен ўғлимизсан, сен ҳам Корнуэль,
Бизга бўлган муҳаббатинг ундан кам эмас,
Биз кизларга бермак бўлган меросимизни

Бизнинг икки ёш қизимиз севгисин топиб,
 Меҳмон бўлиб яшамоқда саройимизда,
 Икки ошиқ жавобимиз кутиб мунтазир.
 Қани энди айтиб беринг менинг қизларим,—
 Модомики биз сизларга давлат, еру сув
 Ҳукмронлик иродасин берар эканмиз,
 Қай бирингиз бизни ортиқ сеvasиз, айтинг?
 Шунга қараб, кимда-кимнинг табиий қадри
 Юксак бўлса, биз беражак мукофотлар ҳам
 Шу кишига улгуржироқ — кўпроқ бўлади.
 Гонерилья, бош қизимиз, сен олдин гапир.

Гонерилья

Отажоним!

Сизга бўлган муҳаббатимни
 Қандай қалиб айтиш мумкин оддий сўз билан,
 Кўзда нуру олган нафас, озодлигимдан
 Ниманки қиймат, ноёб ва гўзал бўлса
 Хаёт, соғлақ, ҳусну номус барчасидан ҳам
 Бир қиз киши ўз отасин севолганича,
 Бир севгики айтмоқ учун сўз етишмайди,
 Барчасидан юксак қўйиб сизни севаман.

Корделия

(бир чеккага)

Бундан ортиқ қандай қилиб изҳор қиламан?
 Сўзлар билан айтиш қийин муҳаббатимни.

Лир

(Гонерильяга)

Шу ўлкани, бу қирғоқдан у қирғоққача

Бўгин-бўгин авлодларинг яйраб-яшнасин,
 Қани энди ўртанчи қиз, тантиқ Регана
 Бизга айтар гапларингни айт-чи, тинглаймиз.

Регана

Опам билан икковимиз бир металлданмиз,
 Қимматимиз баб-баравар. Дил сўзин айтсам,
 Опам айтди сизга бўлган муҳаббатимни.
 Мен ҳам унинг сўзларига бир оз қўшаман:
 Менинг ҳиссим орзу қилса эҳтимол бўлган
 Барча шодлик менинг учун тамом бегона.
 Сизга бўлган муҳаббатим қалбимга роҳат,
 Мана сўзим, шаҳаншоҳим!

Корделия

(бир чеккага)

Вой мен бечора!
 Йўғ-э, нега мен бечора бўлар эканман;
 Муҳаббатим айтадиган сўзимдан устин.

Лир

(Реганага)

Сенга, сенинг авлодинга умрбод мерос
 Мамлакатнинг учдан бирин тортиқ қиламиз.
 Сенга теккан бу ҳиссанинг уфқи кенглиги,
 Гузаллиги ва қиммати зарра кам эмас
 Гонерильянинг ҳиссасига теккан бўлақдан.

(Корделияга қараб)

Қани сен-чи, қувончимиз, кенжатоғимиз
 Катталардан кам бўлмаган овунчоғимиз,
 Бизнинг ҳиссимизга қилган шодликларингиз

Опаларинг ҳиссасидан ошиб тушарли,
Қандай сўзинг бор?

Корделия
Ҳеч қандай, шоҳим!

Лир
Ҳеч қандай.

Корделия
Ҳеч қандай.

Лир
Ҳеч қандайдан, ҳеч қандайин нарса чиқмайди.
Яхши ўйлаб, сўнгра гапир.

Корделия
Афсус кучсизман,
Юрагимни тил учига қўя олмайман...
Сизга менинг жуда қаттиқ муҳаббатим бор,
Бу муҳаббат фарзандлигим бурчидир, холос.
Ана шундан ё зиёда ва ё кам эмас.

Лир
Нима?! Нима! Корделия! Жавобинг тузат,
Йўқса бутун тақдирингни бузиб қўясан.

Корделия
Шаҳаншоҳим,
Менга ҳаёт берган ўзингиз,
Боқиб-кўриб, эркалаган, севган ўзингиз.

Модомики сизни шунча яхши кўраркан?
 Ахир, мен ҳам бирор эрга тегмақчи бўлсам,
 Ўз ишқимдан, шафқатимдан анча қисмини
 Уша ҳаёт йўлдошимга бағишлашим шарт.
 Мен, ҳойнаҳой опаларим сингарин фақат
 Сизнигина севиб туриб, эрга чиқмайман.

Л и р

Шу сўзларни чин қалбингдан айтмоқдамисан?

Корделия

Чин қалбимдан, шаҳаншоҳим.

Л и р

Шунчалик ёш-ку,

Қалби шунча қотиб кетган.

Корделия

Ёшликка ёшдир,
 Аммо қалби ҳаққонийлик билан лиммо-лим.

Л и р

Шундай бўлса бўла қолсин; нима қиларди,
 Ҳаққонийлик сенга сеп ҳам, бисот ҳам бўлсин.
 Онт ичаман офтобнинг эзгу нурига,
 Қасам бўлсин ой шуъласи Гекат Маъбудга
 Ойдин кеча сирларига ва кўкда кезиб
 Бизнинг ҳаёт-мамотимиз тақдирин ешган
 Машъал каби порлаб турган сайёраларга:
 Оталикнинг бор меҳридан инкор қиламан,
 Бундан кейин ишқим, сен ҳам менга бегона —
 Бир умрга бегонасан! Вахший скифлар

Менга қанча меҳрибону ва яқин бўлса,
Сен ҳам шундай менга яқин ва меҳрибонсан,
Қачонлардир менинг қизим аталгувчи шахс.

Кент

Подшоҳим!

Лир

Бир оғиз сўз айта кўрма, Кент!
Аждар билан газабининг оралиғига
Қира кўрма, йўқол ҳозир!

Уни ҳаммадан

Ортиқ кўриб севар эдим, унинг меҳрига
Такия қилиш менга ҳордиқ берар деярдим.
Жўна, йўқол! Қора гўрда насиб бўлажак
Истироҳат ҳурматига қасам ичаман:
Мен бу қизни юрагимдан юлқиб ташлайман.
Французлар қиролини тездан чақиринг!
Хўш, нимага ағрайганча туриб қолдингиз?
Бургундларнинг герцогин ҳам чақиринг бунда.
Альбани ҳам Корнуэлнинг герцоглари, сиз
Бу учинчи ҳиссани ҳам бўлишиб олинг.
Ва бу қизнинг куёви-чи, мерос ўрнига
Қизнинг ўзи ҳаққоният деб атаб юрган
Фурурини топиб олсин, хўжайин бўлсин.
Иккингиизга топшираман ҳокимиятни,
Барча ҳуқуқ, шаҳаншоҳлик устунлигимни.
Менинг билан юзта аён — рицарь қолади.
Ва уларнинг харажати сизга юклайман.
Шу юз киши ўзим бошлиқ бир ой-бир ойлаб
Иккингиизда навбат билан яшаб туради.
Мен киролик унвонини шарафшонини

Ва сўзимнинг тасдиқи-чун бошда тожимни
Бўлиб олинг, мана.

(Уларга тожини топширади.)

К е н т

Улуғ Лир,

Шу ном оша ҳурматлардим доим қиролни,
Отам каби севар эдим, соҳибқироним,
Ҳамма амри-фармонига бош билан тайёр,
Дуо чоғи шу ном эди тилимда такрор.

Л и р

Камон таранг тортилгандир, ўқидан сақлан!

К е н т

Камалакни майли бўшат, ўз ўқинг билан
Юрагимни илма-тешиқ қилиб қўя қол.
Лир тентаклик қилаверса, Кент ўжар бўлар.
Айт-чи ўзинг, не қилгулик қилмоқчисан, чол?
Ҳокимият мақтовларга талтаяди деб,
Вазифалар қўрқиб сўзсиз қолар дейсанми?
Улуғворлик телбаликдан валақлаганда
Ҳақиқатни сўйламаклик бизнинг бурчимиз.
Эсингни йиғ! Тожни-тахтни қўлингдан берма,
Ғазабингни тизгинлаб ол! Шу жоним кафид,
Кенжа қизинг сени ҳаддан зиёда севар:
Тид жимлиги, дил бўшлигини белгиси эмас:
Қайта, ичи бўш ерларда шовқин кўп бўлур.

Л и р

Ҳаётингни қиммат билсанг, тилингни тий, Кент!

К е н т

Евларингга қарши, сени қўриқлаганда
Ҳаётимни йўқотишдан ҳеч қўрқмаганман.

Л и р

Кўзимдан йўқол!

К е н т

Кўзингни оч, фақат менга ижозат бер, Лир,
Ғазабингга нишон бўлай умрим борича.

Л и р

Қасам бўлсин Аполлонга, ишқ тангрисига...

К е н т

Аполлонга мен қасам ичаман, қирол
Бўлар-бўлмас чорлайверма маъбудларингни.

Л и р

Мушрик югурдак!

(Қиличини суғуради.)

А л ь б а н и ва К о р н у э л ь

Тўхтанг, шаҳаншоҳ!

К е н т

Майли, чопа қол.

Беомон дард музди учун, табибингни сўй!
Бундан кейин, танамда жон, товушим борича
Сенга, ёмон иш қилиб қўйдинг, деб қичқираман!

Л и р

Ваъдамизни бузмоқликка чорлайсан бизни;
 Бундай аҳвол бу даргоҳда рўй берган эмас.
 Шаҳаншоҳлик, унинг ҳукми оралигига
 Суйканчиқлик қилиш билан суқулиб кирдинг:
 Бу қилиққа чидай олмас завқу рутбамиз.
 Бу ерда мен қирол! Мана сенга мукофот!
 Тупроққа хос офатлардан сақланиш учун
 Тайёргарлик кўришингга беш кун ижозат.
 Олтинчи кун бўлганида ирганч елкангни
 Менга қарам ўлкаларга ўгиришинг шарт;
 Унинчи кун мен қироллик қилган ерларда
 Қадамингдан из топилса, дарҳол ўласан.
 Қани жўна! Маъбудларга қасам ичаман,
 Бу қарорим ғоят қатъий, зарра ўзгармас!

К е н т

Хайр, қирол; сен шунақа экансан-а, Лир.
 Бунда қувғин, у ерда-чи, ҳур — эркин олам.

(Корделияга)

Емонликдан омон берсин сенга тангрилар,
 Фикрларинг барчаси ҳақ, сўзинг рост эди.

(Регана ва Гонерильяга)

Тантанаю дабдабалик севги сўзларин
 Ишлар билан тасдиқлашга ҳаракат қилинг.

(Герцогларга ва сарой ходимларига қараб)

Ҳаммангизга хайр энди, сизнинг Кентингиз
 Кекса умрин яшар бўлди ўзга юртларда!

(Чиқиб кетади)

Г л о с т е р

Шаҳаншоҳим, қирол билан герцог шу ерда.

Л и р

Айтар сўзим аввал сизга, Бургунд герцоги.
Икковингиз, сиз француз қироли билан
Кенжа қизга уйланишга талашардингиз.
Қани айтинг; раъйингиздан кечмаслик учун
Сизга қанча сепу бисот берилиши шарт?

Б у р г у н д г е р ц о г и

Шаҳаншоҳим,
Ваъдангиздан ортиқчасини
Сўрамайман, чунки ундан камин бермайсиз.

Л и р

Аслзод герцог,
Қизга қиммат баҳо қўйган эканмиз аввал:
Энди ўша нархи пасайиб кетди.
Мана ўзи, шу риёкор вужуд ичидан
Бирор нима тополсангиз, унинг устига
Менинг бутун газабимни жамбаст қилсангиз
Шу йиғиндиқ завқингизга мос кела олса,
Мана ўзи, бутунлайин сизники бўлсин.

Б у р г у н д г е р ц о г и

Нима жавоб беришни ҳам билолмай қолдим.

Л и р

Айб иш қилган ва ҳамманинг кўзидан тушган,
Бизнинг чексиз қарғишларга гирифтор бўлган,
Унинг сепи отасидан теккан лаънатлар,

Бургунд герцоги

Шаҳаншоҳим, кечирасиз, шунча шарт билан
Мен бу қизга уйланишдан бўйин товлайман.

Л и р

Майли, қўйинг. Онт нчаман парвардигорга,
Мен бу қизнинг бойликларин сападим, холос.

(Француз қиролига)

Сизга эса улуғ қирол, эп тополмайман.
Ёмон кўрган кишим билан бирга бўлмоқни.
Ахир, сиз ҳам шу махлуқдан бошқа бирорта
Муносиброқ қизгинани яхши кўрасиз.
Табиат ҳам ўкинади яратиб қўйиб.

Француз қирол

Бу гапларни эшитишим жуда таажжуб!
Ҳалигача энг севимли бўлиб келган қиз
Қариликнинг овунчоғи, мақташга лойиқ,
Ҳаммадан ҳам яқинроғу, ҳаммадан қиммат,
Бирданига шундай ёмон қилғилик қилиб,
Бутун меҳру шафқатлардан ажралиб қолса?
Сизнинг унга қўйганингиз шунча муҳаббат
Бирваракай йўққа чиқиб кетгандан кейин
Гуноҳи ҳам жуда мудҳиш, зўр бўлса керак.
Аммо қизнинг гуноҳига менинг зеҳнимни
Ишонтириш учун кучли мўъжиза керак

Қорделия

Аммо сиздан, подшоҳим, сўрар эдимки,
Менда йўқдир талёглама сўзларни айтиб

Тил билан дил бирга сўзни айтаман, холос;
 Бошқаларга айтиб қўйинг: отамни мендан
 Ранжитгану муҳаббаттин совутган нарса
 Ахлоқсизлик, пастгарчилик, одам ўлдириш,
 Беадаблик, бежо қадам каби гуноҳмас;
 Бир камчилик (шу камчилик менинг давлатим)
 Ялинчоқ кўз, хушомад сўз менда топилмас.
 Отам мендан муҳаббатин олса оларки,
 Шу хислатлар йўқлиги-чун ҳеч ачинмайман.

Л и р

Менинг раъим ва кўнглимни топмас экансан,
 Шу дунёда туғилмасанг яхшироқ эди.

Француз қироли

Шу холосми? Ўз табиий хижолатидан
 Дил сўзини айтолмаслик бутун айбими?
 Нима дейсиз, сиз муҳтарам Бургунд герцоги,
 Маликага айтадиган сўзингиз йўқми?
 Бирор илинч ё манфаат кўзда тутилган
 Ҳар қандайин муҳаббат ҳам муҳаббат эмас.
 Истайсизми, маликага уйланишликни?
 Ҳеч нимасиз унинг ўзи каттакон давлат.

Бургунд герцоги

(Лирга қараб)

Шаҳаншоҳим,
 ўша аввал ваъда қилинган
 Ҳиссасини берсайдингиз, Қорделия ҳам
 Бургундларнинг маликаси бўларди шу чоқ.

Бургунд герцоги

(Корделияга)

Демак, афсус, отангизни йўқотиш билан
Эр бўлажак йигитдан ҳам ажраб қолдингиз.

Корделия

Майли, герцог бундан буён хотиржам бўлсин.
Унинг ишқи даромадни кўзда тутаркан,
Мен албатта унга хотин бўла олмайман.

Француз қироли

(Корделияга)

Камбағаллик билан бойсан, жононгинасан,
Ҳамма сени ташлаганда, яна қимматсан,
Назарлардан тушиш билан дидимга ёқдинг,
Мен оламан сени бутун борлигинг билан,
Ҳамма четга улоқтирди, эгаллаш ҳақим.
Ё тавбайи! Шу умумий ҳазарнинг ўзи
Унга бўлган ишқим ўтин алангалатди.

(Лирга)

Сен қизингни шундай ожиз, гадо ҳолида
Улоқтирдинг менинг меҳру шафқатларимга.
Франция каби кўркам — гўзал ўлкада
Менинг севган қироличам бўлиб қолади.
Туман босган Бургунддаги бутун герцоглар
Энди менинг жононимни сотиб ололмас.
Сен буларнинг муз қалбига «хайру хўш» деб қўй.
Гарчанд бунда йўқотибсан, унда мукофот.

Лир

Унинг билан сўнги дафъа кўришишимиз.
Вақт ўтказмай йўлга тушинг. Сизларга атаб
Қиладиган дуон хайр, шафқатимиз йўқ.
Кетдик, герцог.

Бурги чалинади. Лир билан бирга герцог, Корнуэль,
Альбани, Глостер ва аъёнлар чиқиб кетадилар

Француз қироли

Опаларинг билан хайрлаш.

Корделия

Сиз отамнинг қиммат баҳо хазиналари,
Корделия сизни ташлаб кетар, кўзи ёш.
Мен сизларни жуда яхши танийман, аммо...
Бир туғишган опаларим бўлганингиз-чун
Сизда бўлган нуқсонларни айтиб турмайман.
Отамизни яхши кўринг, уни сизларнинг
Маҳмадона қалбингизга топширмоқдаман.
Аттагинанг, назаридан тушмаган бўлсам
Унинг учун сиз бошпана топган бўлардим.
Хайр опалар.

Регана

Сен бизларни ўргатмаёқ қўй.

Гонерилья

Ундан кўра, раҳми келиб ёнига тортган
Қайлирингнинг кўнглини топ, яхши бўлади.
Маъқул галга қулоқ солмай, ўжарлик қилиб,
Ўз-ўзингга жабру жафо ордириб олдинг.

Корделия

- Lituz.com

Elektron kitoblar

**To'liq qismini Shu tugmani
bosish orqali sotib oling!**